

DE KALLAD
ES TERRO
RISTER

X X X

ANDERS
KRUSE

 fri tanke

*”... och nu, vad skall vi ta oss till – utan barbarer?
De var ju ändå en sorts lösning.”*

Konstantin Kavafis: *I väntan på barbarerna*
(översättning: Gottfried Grunewald)

Den 11 september 2001

Den 11 september 2001 var en vacker höstdag i Stockholm. Som så många andra i Regeringskansliet hade jag tagit en sen sommarsemester – seglat i Stockholms skärgård och kopplat av hos finska släktingar och vänner i Helsingfors – och var tillbaka på jobbet sedan en dryg vecka. Jag var chef för rättssekretariatet för EU-frågor på UD, en liten organisation med ett drygt dussin medarbetare. Den sena semestern berodde på att Sverige hade varit ordförändeland i EU det första halvåret 2001. Vi hade arbetat nästan oavbrutet, vardagar och helgdagar, och rest till förhandlingar i hela Europa. När det ordinarie arbetet kom igång igen på hösten skulle vi kunna ta det lite lugnare – trodde vi.

Den här förmiddagen hade jag suttit tillsammans med Karin Renman, min biträdande chef på rättssekretariatet, hos utrikesminister Anna Lindh och gått igenom de utestående frågorna i regeringens proposition till Riksdagen om att godkänna ett nytt EU-fördrag, det som kallades Nicefördraget. En omfattande och detaljerad proposition om de nya regler som ansågs behövas inför den kommande stora utvidgningen av EU med nya medlemsstater.

Föredragningen hade gått snabbt, och Anna Lindh hade varit vänlig och uppskattande som vanligt. Både Karin och jag var vid

gott mod och efter lunch drog vi oss tillbaka till hennes stora och ljusa arbetsrum på Fredsgatan 6 för att gå igenom texten.

På eftermiddagen, när klockan närmade sig tre, blev det oroligt i våra korridorer. Först ringde Karins man om något som hänt i USA, men det fanns inte tid för det då, vi var tvungna att arbeta vidare med propositionen. Sedan kom vår medarbetare Beatrice Hernqvist in och berättade att ett flygplan hade flugit in i ett av de höga tvillingtornen i World Trade Center på Manhattan i New York. Karin och jag tittade på varandra, vi förstod att det rörde sig om en hemsk olycka, men hade ändå inte tid att ägna oss åt det. Så kom Beatrice in igen och var upprörd: ännu ett flygplan hade flugit in i World Trade Center. Det kunde inte vara en olyckshändelse utan något mycket mer förskräckligt. Men vad?

Det hördes rop och skrik från det lilla sammanträdesrummet Sadelmakaren i hörnet mot Fredsgatan och Drottninggatan där det fanns en TV och vi skyndade oss dit. Rummet var redan fullt av medarbetare och UD-kollegor från hela våningsplanet som stirrade på TV:n. Stämningen var upprörd och förvirrad. På TV-skärmen rullade förfärliga bilder från New York fram som gjorde oss stumma och fyllde oss med fasa. I den tidiga morgonen styrde två flygplan efter varandra in i WTC-skyskraporna på Manhattan och exploderade i väldiga eldsflammar.

Människor föll eller hoppade handlöst ur tornens eldhav, som svarta fåglar. Så småningom störtade byggnaderna samman och fyllde gatorna på Manhattan med massor av sten, betong och stål, glas och jättelika dammoln.

Efter ett tag kom rapporterna om andra flygplan som hade kapats och störtat mot militärhögkvarteret Pentagon i Washington, D.C., och på en annan plats på landsbygden under inflygning mot Washington.

Många i sammanträdesrummet grät. Flera skyndade sig att ringa till kollegor och vänner i New York och Washington för att få veta mer om vad som hade hänt och om de var välbehållna – många av dem som arbetade i UD-huset på Fredsgatan

6 hade nära personliga kontakter med människor i de drabbade städerna.

Det gick inte att fortsätta arbeta som vanligt den här dagen. Min son David ringde vid fyratiden från jobbet på Östermalm och var uppskakad. Vi träffades en stund på en pub på Drottninggatan och försökte förstå vad som hade hänt. Sedan tog jag mig hem för att fortsätta följa händelserna i medierna. Min 15-åriga son Adam var borta hos kompisar till sent på kvällen och jag satt ensam i mitt vardagsrum och såg på TV. Det kändes överkligt att sitta i det lugna Stockholm och se de dramatiska bilderna från USA vevas om och om igen. Jag blev helt uppslukad av TV:n och tappade kontakten med vad som hände utanför mitt vardagsrum.

Ganska snart stod det klart att man i USA ansåg att det var frågan om en samordnad attack, organiserad av nätverket al Qaida, och att dess ledare Usama bin Laden låg bakom katastrofen. Men fanns det också andra bakom, skulle det komma mera, skulle andra länder också attackerats? Var även Europa ett tänkbart mål? Kunde Sverige drabbas? I USA hade alla flygplan i luften beordrats ner på marken och de på väg dit hade tvingats vända eller flyga någon annanstans. Landet hade stängts helt mot omvärlden. Känslan av en militär attack mot USA, att det var krig, var påtaglig.

Under kvällen ringde jag bekanta i Washington och i Ottawa, Kanada, för att höra om de var välbehållna. Vännerna sedan 1980-talet, Marc och Mary Lou i Washington, var skakade men ändå lugna – de höll sig hemma och hade inte mycket mer att berätta än vad som syntes på min TV. Över deras hus i norra Washington flög stridsflygplan och helikoptrar på låg höjd. Det skulle fortsätta i många månader framöver. I Ottawa berättade min goda vän Martha att hon var fullt sysselsatt med landets enorma ansträngningar att ta hand om passagerare från de flygplan som hade dirigerats dit från sina destinationer i USA. Flygtrafiken med tusentals plan över Atlanten och Nordamerika hade helt kastats över ända.

När Adam kom hem senare på kvällen talade vi förstås om vad som hade hänt, men han verkade måttligt oroad. Han insåg nog

inte riktigt vidden av det som hade inträffat. Själv satt jag uppe länge den natten och försökte förstå det som hade skett och vilka följder det kunde få. Det stod klart för mig att något oerhört hade hänt, att de våldsamma gärningsmännen inte bara hade attackerat USA utan vänt sig mot det västerländska sättet att leva och att inget skulle vara sig likt efter detta, inte heller i Sverige.

Minnen från kalla kriget, från kärnvapenhotet under min uppväxt, Kubakrisen 1962, och mordet på president Kennedy kom tillbaka. Men min känsla av fara var mycket påtagligare nu. Står en ny världsordning för dörren? Hur ska det gå för mina barn och barnbarn? Ska de också drabbas av det nya våldet i världen? Till en början visste vi inte vilka det var som utförde attentaten i USA. Det handlade tydligen om unga män som var beredda att offra sina liv för att åstadkomma ödeläggelse och väldig skada på det civila samhället, död för vanliga människor. Men varför? I brist på kunskap kallade vi dem för terrorister. Men det fanns inte någon allmänt accepterad definition av terrorism så vi använde nog begreppet mer som ett sätt att hantera våra rädslor än som en verklig definition på brotten och gärningsmännen. I andra delar av världen kallades de martyrer, hjältar, heliga krigare.

Utredningarna efter den 11 september visar ändå att det verkligen var fråga om terroristattacker av al Qaida, i betydelsen en rörelse som använder våld mot samhället i stort som en metod att uppnå politiska mål. De unga männen kom från Mellanöstern och hade tränats och finansierats av al Qaida. Deras uttalade fiende var USA, men antagligen också "västvärlden", vad det uttrycket nu betyder. Det finns ett tydligt religiöst inslag i denna terrorism.

Jag kan inte minnas att jag på kvällen den 11 september reflekterade närmare över vilka konsekvenser för mitt eget liv och arbete som attackerna i USA skulle kunna få. Men snart skulle det visa sig att jag fick min beskärda del av arbetet med att bekämpa terrorismen. Ett av de viktigaste instrumenten som de politiska ledarna tog till – utöver de olika fysiska bestraffningar som genomfördes – kom att bli ekonomiska sanktioner av olika slag. Och i Regerings-

kansliet var det jag och mina medarbetare i UD:s rättssekretariat för EU-frågor som var närmast ansvariga för den svenska lagstiftningen om internationella sanktioner.